

МРНТИ 11.25.91

А.Ы. Ықласова

Сунь Ятсен Университеті, Гуанчжоу, Қытай
(E-mail: ayim_ykl@yahoo.com)

Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастығының дамуы

Аннотация. Қазақстан да, Қытай да экономикалық дамудың жоғары сұранысына ие. Қытай Халық Республикасымен кең ауқымды және өзара тиімді сауда-экономикалық ынтымақтастықты нығайту Қазақстан Республикасының сыртқы экономикалық байланыстарын дамытудың жалпы стратегиясының негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Қазақстан мен Қытайдың екі жақты қарым-қатынастық дамуы осы уақытқа дейін бірнеше кезеңнен өтті. Екі тарап бір-бірімен сауда-экономикалық ынтымақтастықты дамыту арқылы сауда, инвестициялық, энергетикалық және де т.б. салаларда да кең ауқымды ынтымақтастыққа қол жеткізді. Қазақстан мен Қытай экономика және сауда саласында жан-жақты бірлестікті жүзеге асыруда. Бүгінде Жібек жолын жаңғырту бағытындағы екі ел арасындағы ынтымақтастық бірнеше салаларды қамти отырып, Қытай Қазақстанның негізгі сауда-экономикалық әріптестерінің бірі болып табылады. Бұл ғылыми мақала, екі ел арасындағы кейбір стратегиялық аспектілер мен ықтимал экономикалық салдарларды зерттеуге бағытталған. Сонымен қатар, зерттеуде Хоргос қаласының экономикалық дамуын қолдана отырып, Жібек жолының экономикалық белдеуін іске асыру жобасы да талданады.

Түйін сөздер: Қазақстан мен Қытай арасындағы қатынастар, Халықаралық қатынастар, «Бір белдеу - бір жол», Экономикалық қатынастар, Мұнай және газ.

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-126-1-86-91>

Кіріспе. Қазақстан мен Қытай арасындағы экономикалық даму жолында екі ел де экономикалық даму деңгейі бойынша, өнеркәсіптік құрылымы бойынша, ресурс көздері бойынша бірін-бірі толықтыру жағынан үлкен сұранысқа ие. Осыған орай екі жақ сауда-экономикалық ынтымақтастықты тиімді пайдалана отырып, өзара сауда-экономикалық қарым-қатынасты дамыту жолындағы қажеттіліктерін ұтымды қамтамасыз ете алады. Осылайша, екі елдің бірлескен іс-шаралары шеңберінде, Қазақстан мен Қытай экономика және сауда саласында көптеген жан-жақты серіктестікті қолға алды.

Қытай әлемде экспорт бойынша бірінші және тауарлар импорты бойынша екінші орында. Қазақстан мен Қытайдың сауда-экономикалық ынтымақтастығында төрт кезеңді атап өтуге болады: 2002 жылдан 2005 жылға дейінгі кезең, ұзақ мерзімді ынтымақтастыққа көшу, Қазақстандағы Қытайдың экономикалық қатысуын қалыптастыру; 2005 жылдан бастап 2009 жылға дейін, ынтымақтастықтың негізгі стратегиялық бағыттарын Қазақстан экономикасының негізгі секторларына (2005 жылы Қытай-Қазақстан ынтымақтастығы стратегиялық деп танылды) енгізу. Қазақстан Қытайды посткеңестік кеңістіктегі ең маңызды саяси және экономикалық әріптестердің бірі ретінде қарастырды; 2009 жылдан 2015 жылға дейін - ірі бірлескен жобаларды (ең алдымен, мұнай және газ) іске асыру, Қазақстанның экономикасында Қытайдың ұстанымын нығайту; 2015 жылдан қазіргі уақытқа дейін - «Жаңа Жібек жолының экономикалық белдеуі» шеңберінде сауда-экономикалық ынтымақтастықты кеңейту және тереңдету. 2015 жылдан бастап Қытай Қазақстан үшін екінші ірі сауда әріптесі болды. 2015 жылдан бастап, қытайлық серіктестердің үлесі Қазақстанның жалпы тауар айналымының 13,9% -ын құрады [1].

Тәуелсіздік алғаннан бері Қазақстан мен Қытай арасындағы импорт пен экспорттық сауданың жылдам өсуі байқалды. 2016 жылы Қазақстанның Қытайға экспорты 4,2 млрд. АҚШ долларын мен экспорттың жалпы көлемінің 11,5% -ын құрады. Қытайдың Қазақстанға экспорты 3,7 млрд. АҚШ долларын немесе жалпы импорттың 14,6% -ын құрады. «Trend News Agency» ақпараты бойынша 2017 жылдың қаңтар-ақпан айларында Қазақстан мен Қытай арасындағы тауар айналымы 1,313

млрд АҚШ долларын құрап, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы аймағында Қытайдың Ресейден кейінгі екінші ірі сауда әріптесі болып табылды. Қытайдың Қазақстан экономикасына инвестиция салуға дайын екендігі олардың сауда қатынастарында тұрақты дамуын қамтамасыз ететін басты фактор болды [2].

Қазақстан мен Қытайдың сыртқы сауда айналымы 2018 жылдың алғашқы 9 айында 8,2 млрд АҚШ долларын құрады. Елдердің өзара экспорты мен импорты дерлік бірдей болды: Қытайға экспорт 4,2 млрд. АҚШ долларын құраса, ал Қытайдан импорт 4 млрд. АҚШ долларын құрады [3].

1. Қазақстан мен Қытай арасындағы инвестициялық ынтымақтастық. Қазақстан мен Қытай арасында 1992 жылдан бастап дипломатиялық қарым-қатынас орнатылды, екі жақтық сауда ынтымақтастық негізінде тамаша нәтижелерге қол жеткізді. Біріншіден, Қазақстан мен Қытай екі ел арасындағы сауда көлемі қарқынды өсті. Екі ел дипломатиялық қарым-қатынас орнатқан кезде, Қазақстан мен Қытай арасындағы экономикалық даму деңгейі мен сауда ынтымақтастығы шектеулі болатын. Қазіргі таңда екі мемлекет арасындағы экономикалық ынтымақтастық күннен-күнге үздіксіз тез қарқынмен дамып келеді.

Қазақстанның экономикалық күш-қуаты мен инвестициялық көлемі шектеулі болғандықтан, Қазақстан мен Қытай арасындағы инвестициялық келісім негізінде Қытай Қазақстанға тікелей инвестиция құюшы боп табылады. Қазақстан үкіметі шетелдік капиталды тартудың және шетелдік инвестициялық келісімдердің маңыздылығын толықтай ескере отырып, шетелдік инвестицияны тартуға бағытталған бірнеше саяси жеңілдіктер топтамасын қабылдады. Қазіргі кезде Қытай Қазақстанды инвестициялаудың маңызды қайнар көздерінің бірі боп табылады. Қазақстан Ұлттық банкінің статистикасына жүгінсек, 1993 жылдан 2011 жылға дейінгі аралықта Қазақстанның капитал жұмсалымы рейтингінде онға жуық мемлекеттің жалпы инвестициялық сомасы 119,14 млрд. АҚШ долларына жетті, бұл Қазақстанның күрделі қаржы жұмсалымы көлемінің 76.32% құрайды [4].

Таблица 1

1993-2011 жылдар аралығындағы Қазақстанға тікелей инвестиция құйған он мемлекеттің тізімі

Іріктеу	Мемлекеттің аты	Инвестиция көлемі (млрд. АҚШ доллары)
1	Нидерланды	35.315
2	АҚШ	22.464
3	Ұлыбритания	11.255
4	Франция	9.008
5	Британдық Виргин аралдары	7.361
6	Ресей	5.772
7	Италия	5.769
8	Қытай	5.751
9	Канада	4.769
10	Швейцария	4.449

Дерек көзі: <http://www.mofcom.gov.cn/aarticle/i/dxfw/jlyd/201205/20120508104717.html>

Қытайдың Мемлекеттік Даму Банкі басқа қаржы институттарымен бірге Қазақстандағы жобаларды жүзеге асыру үшін 50 млрд АҚШ долларынан астам сомаға қолдау көрсетті. Біздің еліміздегі инвестицияның жалпы көлемі \$ 43 млрд-тан асты. Осылайша, Қазақстанға инвестиция көлемі бойынша Қытай төртінші орында [5].

Қытайдың Қазақстанға бөлетін инвестициясының басым бөлігі мұнай, табиғи газ, құрылыс заттары, және басқа да инвестициялық салаларға жоғары деңгейде бағытталған. Қытайдың Қазақстанды инвестициялау көлемінің басым бөлігі энергия ресурстары саласынан тұрады .

2. Қазақстан мен Қытай арасындағы мұнай ынтымақтастығы. Екі ел арасындағы мұнай серіктестігі бойынша даму кезеңдерін екіге бөлуге болады. Бірінші кезең, 1997 жылдан 2000 жылға дейінгі аралық. Қазақстан-Қытай арасындағы мұнай серіктестігі, шекара қауіпсіздігі мәселесін табысты шешу негізінде қаланған болатын. 1996-1997 жылдары екі ел арасындағы бірер кездесуден кейін шекара келіссөздеріне қол қойылып, шекара қауіпсіздігі мәселесі сәтті шешілді, сол кезден бастап Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда-экономикалық даму жағдайы өз іргесін берік қалады. Сонымен қатар, Қытай мұнай-газ корпорациясы 320 млн. АҚШ доллары шамасында қаржы бөліп, Ақтөбе мұнай-газ акционерлік қоғамының 60.3% акциясына ие болды. Сол кезден бастап екі ел арасындағы мұнай серіктестігі бір қалыпты ілгері жылжи бастады. 2000 жылға дейін Қытайдың Қазақстаннан импорттайтын шикі мұнайдың мөлшері 162,42 млн. тоннаға жетті. Ал, екі ел арасындағы мұнай-газ серіктестігі жалпы сомасы 4,5 млрд. АҚШ долларын құрады [6]. 2001 жылдан қазіргі таңға дейінгі аралық екі ел арасындағы мұнай серіктестігінің екінші кезеңі боп есептеледі. 2001 жылдан бастап, екі ел арасындағы мұнай ынтымақтастығы өте жоғары деңгейде дами бастады. Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы ресми түрде құрылған соң, Қазақстан мен Қытай осы ұйымның мүшелері болып табылатындықтан, екі жақ та болашақта осы аймақтық ұйымның ынтымақтастығы арқылы басқа салалардағы серіктестіктерді де тереңдетуге толықтай мүмкіндіктері бар. Қытай сол жылы Дүниежүзілік Сауда Ұйымына кірген соң Қытайдың сыртқы сауда дамуын бір сатыға көтерілді. Және де, Қытай сол жылы «Ұлттық экономикалық және әлеуметтік дамудың ХХ-шы бес жылдық жоспарын» шығарып, 2001 жылдан бастап сыртқы әлемге шығып, сыртқы сауданы жандандыруға күш-жігерін салды, және де дәл осы жылдан бастап Қазақстан мен Қытай арасындағы саяси өзара сенім мен экономикалық ынтымақтастық біртіндеп өзара қолайлы әрекеттестік кезеңіне енді. 2001 жылы Қытайдың Қазақстаннан импорттайтын мұнай мөлшері 649 600 тоннаны құрады, ал 2009 жылы бұл көрсеткіш 60,06 млн. тоннаға көтерілді. 1998 жылдан 2009 жылға дейін Қазақстанның Қытайға шығаратын жалпы экспортының көлемі 27,46 млн. тонна болып, 13,4 млрд. АҚШ долларынан жоғары соманы құрады. Сонымен қатар, Қазақстан мен Қытай арасындағы мұнай-газ серіктестігі табысты түрде ілгері басты, көптеген ірі серіктестік жобаларды қамтыды. Мысалы, PetroChina Қазақстандағы Бозащы мұнай-газ кен орны жобасына 4,18 млрд. АҚШ доллары және екі ел арасындағы табиғи газ құбырын салу жөніндегі ортақ серіктестік жобасына 3,789 млрд. АҚШ доллары көлемінде инвестиция құйды [7].

Қытайдың экономикасы соңғы жылдары өте екпінді дамуда, 2003 жылы адам басына шаққанда, 1000 АҚШ долларын құрап, бірінші рет өте жоғары көрсеткіш көрсетті. Егер, алдын ала болжам жасасақ, 2020 жылы адам басына шаққанда ЖІӨ (Жалпы Ішкі Өнім) 3000 АҚШ долларын, ал 2030 жылы адам басына шаққанда 5000 АҚШ долларын құрайды деген болжам бар. Экономикалық дамуына байланысты Қытайдың мұнайға және басқа да ресурс көздеріне деген үлкен деңгейдегі сұранысы күннен-күнге тоқтамай көбеюде. Қытайдағы мұнай жетіспеушілігі өсуде, және де, мұнай қорының аздығына байланысты мұнайды импорттауға деген сұраныс деңгейі үздіксіз арта түсуде. Статистика бойынша, 2003 жылы Қытайдағы мұнай импорты 91 126 300 тоннаны құрап, алдыңғы жылдан 31.3%-ға артып түсіп, әлемдік шығын көлемінің 7.6% құрады. 2004 жылы Қытай мұнай ресурстарын импорттау көлемі бойынша дүние жүзіндегі мұнай саудасының 8.6% құрап, мұнай тұтқушы мемлекеттер тізімінде АҚШ-тан кейінгі екінші орынды иеленді. Қытайдағы импорт көлемінің өсуімен қатар, мұнай импортына деген сұраныс деңгейі де артты [8].

3. «Қорғас» Шекара маңы ынтымақтастығы халықаралық орталығы. Жібек жолы экономикалық белдеуінің (ЖЖЭБ) бастамасы туралы хабарланғаннан кейін Қазақстан инфрақұрылымға, арнайы экономикалық аймақтарға, магистральдарға, темір жолдарға және коммерциялық орталықтарға салынған инвестицияларды екі еселей бастады. Қазақстанның инфрақұрылымын ауқымды жаңартуға, Еуразияның көліктік бағыттарының архитектурасын өзгертуге және Қорғас арқылы және бүкіл Қазақстан арқылы өтетін маршруттардағы жаһандық жеткізу тізбектерін қайта бағыттауға Қазақстанның көліктік-логистикалық секторына инвестиция салынды.

2010 жылы Қазақстан мен Қытай Хоргос арнайы экономикалық аймағын (АЭА) құру туралы келісімге қол қойды. «Қорғас» АЭА-да логистикалық аймақ, индустриялық аймақ, көлік-логистикалық орталық бар. Хоргос АЭА - «Нұрлы жол - болашаққа бастар жол» атты әкімшілік бағдарламаны жүзеге асырудың негізі. Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 29 қарашадағы № 187 Жарлығына сәйкес облыстың Панфилов ауданында орналасқан 129,8 гектар жалпы алаңы бар «Қорғас - Шығыс қақпасы» арнайы экономикалық аймағы (АЭА) құрылды. Қытаймен шекарада. Хоргос АЭА-ның негізгі мақсаты Еуразия аймағындағы Қазақстанның экспорттық және транзиттік әлеуетін арттыру, жаһандық логистика саласындағы құзыреттерді дамыту, шетелдік инвестицияларды тарту болып табылады.

«Жібек жолы экономикалық белдеуі» жобасы Хоргос АЭА үшін инфрақұрылымдық дамуды, кедендік рәсімдерді біріктіруді, бюрократиялық сауда кедергілерінің барлық түрлерін жоюды қамтиды. Қазақстан үкіметі еліміздің өндеуші секторына үлес қосу үшін Қорғас АЭА-ға 50-ден астам әлемдік брендтердің назарын аударуға ниетті [9].

Қытай Хоргос қаласын Қытай, Орталық Азия және Еуропа арасындағы жаңа сауда және көлік байланыстарын дамыту үшін Жібек жолындағы қуатты халықаралық логистикалық хабқа айналдыруды жоспарлап отыр. Бұл Қазақстан үшін өңірдегі көліктік-логистикалық әлеуетін дамытуға жәрдемдесуге мүмкіндік береді, сондай-ақ аймаққа инвестиция тартуға мүмкіндік береді. Хоргос қаласы қолданыстағы көлік жобаларын толықтырып, теңізге шыға алмайтын елдердің әлеуетін іске асыруға мүмкіндік береді. Қытай билігі үшін Хоргос-Шығыс пен Батысты байланыстыратын қала, сондай-ақ көлік бағыттары, сауда, қаржы ағындары және мәдени алмасу арқылы Қытайды Орталық Азия мен Еуропамен байланыстыратын Жібек жолы экономикалық белдеуіне жақсы мүмкіндік. Соңғы бес жылда Хоргос шлюзі арқылы Қытайдан Еуропаға тауар транзиті 17 есе өсті. Өнімділік контейнерлік пойыздар Hewlett Packard, DB Schenker, Toyota, FESCO және BRAVIS [10] сияқты жетекші брендтердің электроникасын жеткізуді бастады. «Қорғас - Шығыс қақпасы» арнайы экономикалық аймағында жүк тасымалдау көлемі жылына төрт миллион тоннадан асады. Бұл деңгейге 2020 жылы қол жеткізу жоспарлануда [11].

Жібек жолы экономикалық белдеуінің қытай бастамасы әлі дамудың бастапқы кезеңінде. Сондықтан жоба Қорғас және Қазақстан экономикасына үлкен әсер етеді. Қытай мен басқа елдердің, соның ішінде Қазақстан Республикасының ынтымақтастығы барысында жүзеге асырылатын көптеген қосалқы іс-шараларды ескерсек, Қазақстанда экономикалық даму болады. «Бір белдеу және бір жол» жобасын жүзеге асыру барысында Қытай өзінің күшімен әлемдік экономикаға қалай белсенді түрде қатысып жатқанын және оны қалыптастыруға әсер ететінін көрсетуді қалайды. Екінші жағынан, Қытай өзінің халықаралық ықпалын кеңейту үшін Батыспен бәсекелесуге қабілетті жаңа саяси түсініктерге мұқтаж.

Қорытынды. Қытайдың геосаяси ықпалы, қуатты экономикалық әлеуеті және кең қаржылық және технологиялық мүмкіндіктері бар ел екенін атап өткім келеді. Сондықтан Қазақстан Қытаймен болжамды және өзара тиімді ұзақ мерзімді қатынастарды дамытуға үлкен мән береді. «Бір белдеу бір жол» жобасы шеңберінде 5 жылда бірқатар ірі инфрақұрылымдық жобалар іске қосылды: Ляньюньган порты; Қазақстан-Қытай мемлекеттік шекарасындағы Хоргос-Шығыс қақпасы құрғақ порты; Каспий теңізіндегі Ақтау порты; жаңа Қазақстан-Түрікменстан-Иран теміржол дәлізі; және Қазақстан арқылы өтетін Батыс Еуропа - Батыс Қытай халықаралық транзиттік дәлізі. Сонымен қатар, «Бір белдеу бір жол» жобасы бойынша қытайлық компаниялардың қатысуымен 80-ден астам сауда-экономикалық ынтымақтастық аймақтары құрылды.

Екі мемлекет басшыларының екіжақты қарым-қатынастарды дамыту перспективаларына деген көзқарастарының ұқсастығы - Қазақстан мен Қытай арасындағы достық пен жақсы тату көршілік қарым-қатынасты сақтаудың кепілі. Бірақ, Кеңес Одағы ыдыраған уақыттан бері Ресейдің Қазақстан аймағындағы ықпалы әлі де жоғары. Солтүстігінде Ресеймен, ал шығысында Қытаймен шекараласқан Қазақстан әлемнің екі негізгі күші арасындағы экономикалық және саяси теңгерімді табу керек.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Экономическое сотрудничество республики Казахстан и Китая в свете реализации программы новый шелковый путь.- 2016.- URL: <https://articlekz.com/article/20200> (қаралған уақыт: 10.06.2018)
- 2 Kazakhstan's main trade partners: Russia, EU and China.- 2017.- URL: <https://en.trend.az/casia/kazakhstan/2743461.html> (қаралған уақыт: 21.05.2018)
- 3 China steps up investments in Kazakhstan.- 2018.- URL: <https://www.azernews.az/region/141612.html> (қаралған уақыт: 11.10.2018)
- 4 Министерство коммерции Китайской Народной Республики.-2012.-URL: <http://www.mofcom.gov.cn/aarticle/i/dxfw/jlyd/201205/20120508104717.html> (қаралған уақыт: 10.05.2018)
- 5 Китай вышел на четвертое место по объему инвестиций в Казахстан.- 2018.- URL: <https://24.kz/ru/news/economy/item/263592-kitaj-vyshel-na-chetvertoe-mesto-po-ob-emu-investitsij-v-kazakhstan> (қаралған уақыт: 25.10.2018)
- 6 冯连勇,沈剑锋.哈萨克斯坦的石油地位与中哈油气合作.俄罗斯中亚东欧研究.- 2006.- №3.- С. 63.
- 7 周波.中哈油气合作的现状、条件及对策研究,新疆财经大学,硕士学位论文.- 2010.
- 8 张建龙,张军民.中哈石油战略合作的多元化利益研究.资源与产业.- 2006.- №8/3. – С. 14-15.
- 9 Parkhomchik L., Simsek H., Akhmetkaliyeva S., Canaltay C. The geo-economic importance of the Khorgos gateway: current developments. - Eurasian Research Institute.- 2015.- 3(43).- С. 1-2.
- 10 Sultangaliyeva A. Kazakhstan and its neighbors: opportunities and limitations. -The Institute of World Economics and Politics under the Foundation of the First President of Kazakhstan Leader of the Nation.- 2016.- С. 1-72.
- 11 Rakhmetov N. Volume of processed cargo at Khorgos-East Gate to exceed four million tons by 2020. -2016. -URL: http://kazakh-tv.kz/en/view/news_kazakhstan/page_161779_volume-of-processed-cargo-at-k-horgos-east-gate-to-exceed-four-million-tons-by-2020 (қаралған уақыт: 05.08.2018)

А.Ы. Ықласова

Университет Сунь Ятсена, Гуанчжоу, Китай

Развитие торгово-экономического сотрудничества между Казахстаном и Китаем

Аннотация. Казахстан и Китай имеют высокий спрос в плане экономического развития. Укрепление широкомасштабного и взаимовыгодного торгово-экономического сотрудничества с Китайской Народной Республикой является одним из основных направлений общей стратегии развития внешнеэкономических связей Республики Казахстан. Двусторонние отношения между Казахстаном и Китаем прошли несколько этапов развития. Обе стороны развивают торгово-экономическое сотрудничество друг с другом посредством торговли, инвестиций, энергетики и так далее. Осуществляется многостороннее торгово-экономическое сотрудничество между Казахстаном и Китаем. Сегодня Китай является одним из основных торгово-экономических партнеров Казахстана, охватывающим несколько направлений сотрудничества двух стран по модернизации Шелкового пути. Данная научная статья направлена на исследование некоторых стратегических аспектов двух стран и потенциальных экономических последствий. Кроме того, в исследовании анализируется проект внедрения экономического пояса Шелкового пути, в качестве примера рассматривается экономическое развитие ОЭЗ (Особой экономической зоны) Хоргос.

Ключевые слова. Отношения между Казахстаном и Китаем, международные отношения, «Один пояс-один путь», тенденции развития, экономические отношения, нефть и газ.

A.Y. Yklassova

School of Government, Sun Yat-sen University, Guangzhou, China

Development of trade and economic cooperation between Kazakhstan and China

Abstract. Kazakhstan and China have a high demand for economic development. Strengthening large-scale and mutually beneficial trade and economic cooperation with the People's Republic of China is one of the main directions of the overall strategy for the development of foreign economic relations of the Republic of Kazakhstan. Bilateral relations between Kazakhstan and China have gone through several stages. Both sides are developing trade and economic cooperation with each other through trade, investment, energy, and so on. A wide range of areas of cooperation between Kazakhstan and China carry out multilateral trade and economic cooperation. Today, China is one of the main trade and economic partners of Kazakhstan, covering several areas of cooperation between the two countries in the modernization of the Silk Road. This scientific research aims some of the strategic aspects of the two countries and the potential economic consequences. In addition, the study analyzes the project for the implementation of the Silk Road Economic Belt using the economic development of the Khorgos SEZ (Special Economic Zone).

Key words: relationship between Kazakhstan and China, International Relations, One belt one road, Economic Relations, development trend, Oil and Gas.

References

1. Ekonomicheskoye sotrudnichestvo respubliki Kazakhstan i Kitaya v svete realizatsii programmy novyy shelkovyy put' [Economic cooperation of the Republic of Kazakhstan and China in the New Silk Road program]. Available at: <https://articlekz.com/article/20200> (accessed: 10.06.2018)
2. Kazakhstan's main trade partners: Russia, EU and China. Available at: <https://en.trend.az/casia/kazakhstan/2743461.html> (accessed: 21.05.2018)
3. China steps up investments in Kazakhstan. Available at: <https://www.azernews.az/region/141612.html> (accessed: 11.10.2018)
4. Ministerstvo kommertsii Kitayskoy Narodnoy Respubliki [Ministry of Commerce of the People's Republic of China]. Available at: <http://www.mofcom.gov.cn/aarticle/i/dxfw/jlyd/201205/20120508104717.html> (accessed: 10.05.2018)
5. Kitay vyshel na chetvertoye mesto po ob'yemu investitsiy v Kazakhstan [China came in fourth place in terms of investment in Kazakhstan]. Available at: <https://24.kz/ru/news/economy/item/263592-kitaj-vyshel-na-chetvertoe-mesto-po-ob-emu-investitsij-v-kazakhstan> (accessed: 25.10.2018)
6. Féng Liányǒng, Chén Jiànfēng Hāsàkè sītǎn de shíyóu diwèi yǔ zhōng hā yóuqì hézuò. Èluósī zhōng yà dōng'ōu yánjiū [Kazakhstan's oil status and Sino-Kazakhstan oil and gas cooperation. Russia Central Asia and Eastern Europe], **3**, 63(2006).
7. Zhōubō Zhōng hā yóuqì hézuò de xiànzhuàng, tiáojiàn jí duìcè yánjiū, xīnjiāng cáijīng dàxué, shuòshì xuéwèi lǜnwén. [Research on the status quo, conditions and countermeasures of oil and gas cooperation between China and Kazakhstan, Xinjiang University of Finance and Economics, master's thesis.] (2010).
8. Zhāng Jiànlóng, Zhāng Jūnmín Zhōng hā shíyóu zhànlüè hézuò de duōyuán huà lìyì yánjiū. Zīyuán yǔ chǎnyè [Research on the Diversified Benefits of Sino-Kazakhstan Strategic Cooperation. Resources and Industry], **8/3**, 14-15(2006).
9. Parkhomchik L., Simsek H., Akhmetkaliyeva S., Canaltay C. The geo-economic importance of the Khorgos gateway: current developments. - Eurasian Research Institute, **3**(43), 1-2(2015).
10. Sultangaliyeva A. Kazakhstan and its neighbors: opportunities and limitations. -The Institute of World Economics and Politics under the Foundation of the First President of Kazakhstan Leader of the Nation, 1-72(2016).
11. Rakhmetov N. Volume of processed cargo at Khorgos-East Gate to exceed four million tons by 2020. Available at: http://kazakh-tv.kz/en/view/news_kazakhstan/page_161779_volume-of-processed-cargo-at-k-horgos-east-gate-to-exceed-four-million-tons-by-2020 (accessed: 05.08.2018)

Автор туралы мәліметтер:

Ықласова А. Ы. - Сунь Ятсен Университеті, Гуанчжоу, Қытай

Yklassova A. - School of Government, Sun Yat-sen University, Guangzhou, China